

УДК 342.5

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.2.50>

ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

Зайкіна Г.М.,

доктор юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри маркетингу, комерційної діяльності та економічної теорії Українського
державного університету залізничного транспорту*

ORCID: 0000-0002-0499-5343

Зайкіна Г.М. Правозастосування електронного врядування в контексті державно-приватного партнерства в секторі безпеки та оборони держави.

Стаття присвячена дослідженню правозастосування електронного врядування в контексті державно-приватного партнерства в секторі безпеки та оборони держави. Зроблено висновок про те, що застосування електронного врядування пов'язуватиметься з загальними ознаками використання цифрових технологій у діяльності публічної адміністрації та спеціальними ознаками, опосередкованими державно-приватним партнерством у секторі безпеки та оборони держави. Зазначено, що електронне врядування є концепцією регулювання суспільних відносин на основі застосування цифрових технологій.

Встановлено, що ключовою характеристикою електронного врядування є цифровізаційне управління з акцентом на потреби громадянина. Акцентовано увагу на тому, що специфіка правозастосування електронного врядування державно-приватного партнерства в секторі безпеки та оборони держави опосередкована можливістю використання цифрових технологій як регуляторів суспільних відносин, пов'язаних з забезпеченням належного стану захищеності держави та її національних інтересів.

Визначено, що застосування заходів електронного врядування є невід'ємною складовою національної безпеки держави в цілому та застосуванні інструментів державно-приватного партнерства. Встановлено, що впроваджувати свою діяльність на основі принципів електронного врядування мають: 1) органи, що уповноважені впорядковувати діяльність, пов'язану з державно-приватним партнерством в цілому; 2) органи, що виступатимуть стороною державно-приватного партнерства в секторі безпеки та оборони держави.

Обґрунтовано тезу про те, що ступінь застосування інструментів електронного врядування при державно-приватному партнерстві в секторі безпеки та оборони різнитиметься залежно від статусу суб'єкта, що виступатиме стороною договірних відносин від сторони держави. Зроблено висновок про те, що знаходження балансу між використанням цифрових інструментів, що дозволяють спростити доступ громадськості до діяльності публічних інституцій під час здійснення державно-приватного партнерства з зобов'язанням по нерозголошенню діяльності в цьому контексті завжди буде схилитись до функціонального призначення по захисту держави над ідеями цифрової трансформації.

Ключові слова: електронне врядування, державно-приватне партнерство, сектор безпеки та оборони, цифрові технології, правозастосування.

Zaikina H.M. Law enforcement of electronic government in the context of public-private partnership in the state security and defense sector.

The article is devoted to the study of the law enforcement of electronic governance in the context of public-private partnership in the security and defense sector of the state. It was concluded that the application of electronic governance will be associated with general features of the use of digital technologies in the activities of public administration and special features mediated by public-private partnership in the security and defense sector of the state. It is noted that electronic governance is a concept of regulating social relations based on the use of digital technologies.

It has been established that the key characteristic of e-governance is digitization management with an emphasis on the needs of the citizen. Attention is focused on the fact that the specifics of the law enforcement of e-governance of public-private partnership in the security and defense sector of the state is mediated by the possibility of using digital technologies as regulators of social relations related to ensuring the proper state of security of the state and its national interests.

It was determined that the application of e-governance measures is an integral component of the national security of the state as a whole and the application of public-private partnership tools.

It was established that the following should implement their activities based on the principles of electronic governance: 1) bodies authorized to regulate activities related to public-private partnership as a whole; 2) bodies acting as a party to public-private partnership in the security and defense sector of the state.

The thesis that the degree of application of electronic governance tools in the public-private partnership in the security and defense sector will vary depending on the status of the entity that will act as a party to contractual relations from the state side is substantiated.

It is concluded that finding a balance between the use of digital tools that allow to simplify public access to the activities of public institutions during the implementation of public-private partnerships with the obligation not to disclose activities in this context will always lean towards the functional purpose of protecting the state over ideas digital transformation.

Key words: electronic governance, public-private partnership, security and defense sector, digital technologies, law enforcement.

Постановка проблеми. Електронне врядування є відображенням сучасної парадигми використання цифрових технологій в діяльності органів публічної влади. Найявні інформаційно-телекомунікаційні інструменти стосуються як появи нових способів впорядкування суспільних відносин, так і цифрового відображення тих, що мають тривалий період застосування. Не виключенням стала сфера державно-приватного партнерства в секторі безпеки та оборони держави. Тобто йдеться про подвійну специфікацію цифрового інструментарію до сфери державно-приватного партнерства та до сектору безпеки та оборони держави. Слід враховувати й те, що оптимізація моделі державно-приватного партнерства в секторі безпеки та оборони шляхом застосування цифрових технологій є свідченням відповідності сфери правозастосування міжнародним стандартам.

Аналіз наукових джерел. Сфера електронного врядування досліджувалась вченими В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяком, Л.Р. Білою-Тіуноюю, В.В. Галуньком, І.С. Гриценком, В.К. Колпаковим, Р.С. Мельником, Р.В. Миронюком, Н.Ю. Цибульник, О.Б. Червяковою та іншими [1, 2, 3]. Питання державно-приватного партнерства стали предметом наукових розвідок таких науковців, як: Ю.С. Вдовенко, Ю.А. Іванишкіна, Г.О. Комарницька, В.В. Круглов, Ю.В. Мех, І.С. Нейкова, К.В. Павлюк, Дж. Паолетто, О.М. Полякова, Е. Савас, В.І. Якунін та іншими [4, 5]. При цьому, дослідження правозастосування електронного врядування в контексті державно-приватного партнерства в секторі безпеки та оборони є недостатньо розробленими.

Водночас при впровадженні електронного урядування відбувається структурна зміна системи органів управління, що виступають публічним партнером. Актуалізація пошуку моделі державно-приватного партнерства в сфері використання цифрових технологій означатиме, що діяльність суб'єктів публічного адміністрування спиратиметься на сильну, ефективна та безпечну електронну систему як при внутрішній діяльності, так і при взаємодії з приватними суб'єктами. Тобто, з одного боку, актуальним є впровадження ідеї електронного урядування, а з іншого здійснення цього завдання шляхом державно-приватного партнерства [3, с. 278].

Мета статті – дослідження правозастосування електронного врядування в контексті державно-приватного партнерства у секторі безпеки та оборони держави.

Виклад основного матеріалу. Законом України «Про державно-приватне партнерство» не передбачено можливості прямого застосування цього способу впорядкування суспільних відносин в секторі безпеки та оборони, а також немає прямої вказівки на електронні інструменти державно-приватного партнерства в означеній сфері [6]. Отже, застосування електронного врядування пов'язуватиметься з загальними ознаками використання цифрових технологій у діяльності публічної адміністрації та спеціальними ознаками, опосередкованими державно-приватним партнерством у секторі безпеки та оборони держави.

Електронне врядування є концепцією регулювання суспільних відносин на основі застосування цифрових технологій. Первинно вона відображалась в організації державного управління у відпо-

відності до принципів: а) відкритості та прозорості в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що забезпечуватиметься через використання інформаційно-телекомунікаційних технологій; б) задоволенні потреб громадян як мети функціонування управлінського апарату; в) використанні електронного документообігу та цифрового підпису; г) налагодженні взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадянами через Інтернет [7].

До заходів, що сприяють втіленню електронного врядування, віднесено: забезпечення можливості електронного способу подання звернення громадян, відмежування реєстрів за об'єктом їх ведення, створення правових засад для використання цифрового підпису, налагодження електронної взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, створення системи надання адміністративних послуг в електронний спосіб [8]. З моменту орієнтування політики України на вступ до Європейського Союзу у 2014 році, використання інформаційно-телекомунікаційних технологій стало провідним завданням державних структур [9]. Концепцією розвитку електронного урядування в Україні 2017 року визнано ідею використання сучасних технологій безумовного характеру та обов'язковість дотримання таких принципів діяльності управлінських структур, як: цифрового за замовчуванням, одноразового введення інформації, сумісності за замовчуванням, доступності та залучення громадян, відкритості та прозорості, довіри та безпеки [10].

Тобто, на сучасному етапі розвитку суспільних відносин концепція електронного урядування формально реалізується у цифровому вимірі [11]. Ключовою характеристикою електронного врядування є цифровізаційне управління з акцентом на потреби громадянина. В основі цього підходу лежать три ключові елементи: повернення деяких питань під контроль уряду; реорганізація уряду навколо потреб усіх клієнтських груп; повне використання потенціалу цифрового зберігання та інтернет-комунікацій для трансформації управління [12].

Реалізація проектів електронного врядування відбувається у співпраці всіх державних структур, органів місцевого самоврядування за підтримки міжнародних партнерів. Серед основних напрямів електронного врядування можна виокремити: надання електронних послуг; розповсюдження доступних та надійних засобів електронної ідентифікації (включаючи, мобільну ідентифікацію за допомогою MobileID); впровадження принципу Digital by Default – «цифрового за замовчанням» (пріоритетним способом реалізації описаного в документі процесу за замовчанням буде визначений саме електронний спосіб); впровадження електронного документообігу в органах влади; дія системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів «Трембіта»; розвиток сфери відкритих даних [6].

Специфіка правозастосування електронного врядування державно-приватного партнерства в секторі безпеки та оборони держави опосередкована можливістю використання цифрових технологій як регуляторів суспільних відносин, пов'язаних з забезпеченням належного стану захищеності держави та її національних інтересів.

На важливість використання цифрових інструментів в забезпеченні безпеки та оборони держави вказано в Указі Президента України, яким затверджено «Стратегію національної безпеки України». Так, деструктивна пропаганда як ззовні, так і всередині України спрямована на розпалення ворожнечі, провокацію конфліктів, підрив суспільної єдності. Відсутність цілісної інформаційної політики держави, слабкість системи стратегічних комунікацій ускладнюють нейтралізацію цієї загрози [13]. Одночасно, інформаційне суспільство формує уявлення про суспільні явища різного порядку, виокремлюється масова свідомість, за допомогою якої можливе спотворення реальності. Актуальною інформаційною загрозою є «мілітаризація кіберпростору та розвиток кіберзброї, що дає можливість приховано проводити кібератаки для підтримки бойових дій і розвідувально-підривної діяльності у кіберпросторі» [14].

Отже, застосування заходів електронного врядування є невід'ємною складовою національної безпеки держави в цілому та застосуванні інструментів державно-приватного партнерства в означеному напрямі. Звернемо увагу на те, що впроваджувати свою діяльність на основі принципів електронного врядування мають: 1) органи, що уповноважені впорядковувати діяльність, пов'язану з державно-приватним партнерством в цілому; 2) органи, що виступатимуть стороною державно-приватного партнерства в секторі безпеки та оборони держави.

У першому випадку, йдеться про діяльність з забезпечення швидкого та ефективного розвитку механізму державно-приватного партнерства при Міністерстві інфраструктури яку здійснює Проектний офіс з розвитку державно-приватного партнерства (PPP Management office SPILNO) шляхом

підготовки відповідних об'єктів концесії [15]. Примітно, що функціонує сайт цього органу, що дозволяє відкрито створювати умови для співпраці з громадськістю (включаючи, бізнес-структури як можливі партнери). Окрім того, на офіційному сайті Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України як основного регулятора публічно значущої сфери, де можливо державно-приватне партнерство та, яка входить до тих сфер, що впливають на національну безпеку розміщується така інформація: можливості подання звернень громадян в електронній формі; доступ до наявних преференцій та послуг, що надаються в обраній сфері; збірка нормативних актів, спрямованих на регулювання діяльності в сфері транспорту та інфраструктури. Окремим позитивним моментом є розміщення на офіційному сайті відкритого бюджету [15].

Що стосується застосування органами, що виступатимуть стороною державно-приватного партнерства в секторі безпеки та оборони держави інструментів електронного врядування первинно окреслимо перелік цих органів. Учасниками державно-приватного партнерства в секторі безпеки з боку держави можуть виступати органи державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України. Тобто, статус державного партнера в розглядуваному випадку можуть набувати різні за компетенцією органи: 1) органи виконавчої влади (наприклад, Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, Національна поліція України як центральний орган виконавчої влади, Державна міграційна служба України як центральний орган виконавчої влади, Державна служба України з надзвичайних ситуацій як центральний орган виконавчої влади, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику – Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України тощо); 2) військові формування, до яких віднесено: Національну гвардію України як військове формування з правоохоронними функціями, Державну спеціальну службу транспорту як спеціалізоване військове формування, Збройні Сили України як військове формування; 3) державні органи спеціального призначення (наприклад, Державна прикордонна служба України, Служба безпеки України, Служба судової охорони як орган у системі правосуддя для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національна система конфіденційного зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, активної протидії агресії у кіберпросторі, Апарат Ради національної безпеки і оборони України); 4) розвідувальні органи України (Служба зовнішньої розвідки України, розвідувальний орган Міністерства оборони України, розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону).

Отже, ступінь застосування інструментів електронного врядування при державно-приватному партнерстві в секторі безпеки та оборони різнитиметься залежно від статусу суб'єкта, що виступатиме стороною договірних відносин від сторони держави. До прикладу відмінними будуть: режим доступу до інформації, що супроводжує діяльність суб'єкта; можливості залучення приватного партнера до інфраструктури об'єкта; форма відкритості та доступності до укладення угод з державним партнером в залежності від національної ознаки та репутації ділового партнера тощо. В будь-якому разі, специфіка діяльності військових формувань та розвідувальних органів опосередковує належний півень секретності. Знаходження балансу між використанням цифрових інструментів, що дозволяють спростити доступ громадськості до діяльності публічних інституцій під час здійснення державно-приватного партнерства з зобов'язанням по нерозголошенню діяльності в цьому контексті завжди буде схилитись до функціонального призначення по захисту держави над ідеями цифрової трансформації.

Висновки. Підсумовуючи приходимо до висновку, що можливості правозастосування інструментів електронного врядування при здійсненні державно-приватного партнерства саме в секторі безпеки держави та оборони матимуть певні застереження. Практика державно-приватного партнерства в сфері безпеки держави та оборони має враховувати можливості інформаційно-телекомунікаційних технологій, тому доцільним є зміщення акцентів на вироблення захисних механізмів при формуванні електронних сервісів, спрямованих на обслуговування державно-приватного партнерства. Окремим вектором має стати закріплення на нормативному рівні «Критеріїв допуску до взаємодії з державними органами, наділеними повноваженнями в секторі безпеки та оборони»,

які створюватимуть необхідні бар'єри для допуску до державно-приватного партнерства лише тих суб'єктів, які не несуть та не можуть нести загрози національній безпеці держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Tsybulnyk N.Yu., Zadoia I.I., Kurbatova I.S., Mekh Yu.V. E-government within Public Administration. *Jurnal Cita Hukum: Indonesian Law Journal*. 2020. Vol. 8. № 3. P. 471–488.
2. Червякова О.Б. Сутнісні ознаки та види інформаційних ресурсів як об'єктів державного управління. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 3 (70). С. 176–184.
3. Мех Ю.В. Окремі питання запровадження проєктів державно-приватного партнерства в сфері електронного урядування. *Право та державне управління*. 2022. № 4. С. 277–282.
4. Mekh Y., Georgiievskiy I., Ignatchenko I., Maslova I., Kostenko I. Public-Private Partnership in the Security Sector: Updating in the Conditions of Counteracting the COVID-19 and Armed Aggression in Eastern Ukraine. *Revista De La Universidad Del Zulia*. Volume: 13, Issue: 37, 2021. P. 347–361.
5. Нейкова І.С. Державно-приватне партнерство як складова інвестиційного механізму інноваційного розвитку. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2010. № 1(48). С. 152–160.
6. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
7. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. № 2250-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80/ed20101213#Text>.
8. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.09.2011 р. № 1014-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1014-2011-%D1%80#Text>.
9. Про Стратегію сталого розвитку: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/215. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.
10. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#top>.
11. Положення про Міністерство цифрової трансформації України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501-2022-%D0%BF#Text>.
12. Разумей Г.Ю., Разумей М.М. Діджиталізація публічного управління як складник цифрової трансформації України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 2(25). С. 139–145. С. 140.
13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020>.
14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України № 447/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>.
15. PPP Management office SPILNO / Міністерство інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/timeline/Spilno.html>.